

РЕЗЮМЕТА

на основни научни трудове на д-р Яким Китанов, участник в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ по научното направление („Икономика – фискална и парична политика), обявен за нуждите на Висшето училище по застраховане и финанси (ДВ, бр. 535/13.07.2012 г.)

I. МОНОГРАФИИ

1. Китанов, Яким. Финансово осигуряване на устойчивото развитие на природната среда. Изд. на ВУЗФ, 2012 (монографичен труд по конкурса за „доцент“, съгласно изискванията на ЗРАСРБ)

Монографията изследва финансовите инструменти за осигуряване на устойчиво развитие на природната среда в условията на пазарна икономика. На базата на разнообразни данни за екологичното състояние на планетата и на територията на България фокусът се поставя върху екологичните плащания като източник на финансиране на опазването на природната среда и като инструмент за въздействие в същата посока. Основните изводи в изследването се обединяват около следните:

Като се анализират силните и слабите страни на съществуващата днес система за екологични плащания, се правят предложения с цел усъвършенстването на системата за екологични плащания и повишаването на ефективността на нейното функциониране в съвременните социално-икономически условия. Тези предложения засягат:

1. Принципна промяна на подхода за определяне на обекта на екологични плащания.

Плащането трябва да се събира *не за отрицателно въздействие* върху околната среда, а за *използването на нейния асимилационен потенциал*. Отрицателното въздействие трябва да се разглежда като частен случай, като един от видовете на това използване. За реализацията на този подход е необходимо да се внесе съществено изменение в Закона за опазване на околната среда (най-важният засега нормативен документ, регламентиращ механизма за събиране на екологичните такси), тъй като в този вид, в който той днес съществува, не позволява да се замени принципът “замърсителят плаща” с принципа “попълзувателят на асимилационния потенциал плаща”.

2. Да се обозначат основните елементи на системата за платено ползване на асимилационния потенциал на околната среда.

Предлаган се за обсъждане следните екологични плащания, извън тези, които вече съществуват и се прилагат в страната ни:

a) Екологичен данък. Като безвъзмездно, фискално плащане, имащо задължителен характер, екологичният данък трябва да се заплаща от физически и юридически лица под формата на прехвърляне на права на собственост, стопанско и оперативно управление на финансово средства за производство или потребление на екологично вредна продукция, а също за продукция, произвеждана чрез прилагането на екологично опасни технологии. Постъпленията от него трябва да попълват приходната част на държавния бюджет. Данъкът трябва да се събира от приходите от произведената продукция и услугите, т.е. от положителния резултат от дейността на стопанския субект. Данъчната основа на екологичния данък да се определя на обем емисии, маса на депонирани отпадъци, фактическо ниво на вредното въздействие върху околната среда.

б) Екологична застрахователна вноска. Това са плащания, които трябва да внасят ползвателите на природните ресурси на доброволен принцип в специално създадени държавни екологични застрахователни фондове с цел получаване на инвестиционни кредити при облекчени условия, специален режим на външноикономическа дейност и други икономически преференции от страна на държавните органи.

Средствата от държавните екологични застрахователни фондове трябва да имат строго целево предназначение и да се разходват изключително за реализирането на природозащитна дейност.

в) Екологична глоба за закъснение – сума, заплащана от ползвателите на природните ресурси допълнително към дължимите екологични плащания, в случаи, когато те са направени по-късно от установените срокове.

3. В основата на екологичните плащания да залегне принципът на регламентирането им в различните отрасли на законодателството.

Този принцип е в подкрепа и на направеното вече предложение за въвеждане на екологичен данък. Основанията за това твърдение се заключават в следните:

Първо. Данъчното законодателство не отразява компенсационната същност на екологичните плащания. Целта на събирането на плащанията трябва да е не толкова попълване на бюджета, а изпълнение на приоритетните екологични дейности.

Второ. Фискалният механизъм за икономическо регулиране, както показва опитът, не е стимулиращ за разширяването или обновлението на производството и води до амортизацията на основните производствени фондове, до спадане на нивото на екологичната сигурност.

Трето. Размерът на данъчната основа се определя от законодателството, което не е в състояние винаги адекватно да отчете особеностите на дейността на различните субекти, които са източници на отрицателно въздействие върху околната среда. Освен това, нормите на данъчното законодателство, определящи реда и условията за прилагането на обезщетенията, не могат да имат индивидуален характер.

Четвърто. За оперативното определяне на степента на замърсяване на околната среда, за установяването на адекватния размер на плащането за отрицателно въздействие, а също и за ефективен контрол върху правилното изчисляване на плащането е необходимо да се създаде гъвкав икономически механизъм. Това означава, че заедно с екологичния данък, трябва да се разработи система за екологични такси, вноски, глоби и други плащания, които да се регламентират не само от данъчното, но и от другите отрасли на законодателството.

4. Размерът на плащанията за замърсяване на околната среда да бъде съобразен с инфлационния индекс в икономиката.

Предлага се размерът на плащанията за замърсяване в допустимите норми трябва да се увеличават ежегодно съобразно с реалното ниво на инфлацията. Плащанията за замърсяване в рамките на установените граници трябва да се увеличават ежемесечно на месечна база, която нараства с повишаване на индекса на инфлацията. Плащанията за свръхнормативно замърсяване да се индексират по същата схема, като плащанията за замърсяване в рамките на допустимите норми.

5. Да се преразгледа механизъмът за предоставянето на отделни категории ползватели на природните ресурси на преференции при екологичните плащания в посока на чувствителното им намаляване до пълната им отмяна.

Трябва ясно да се определят принципите за предоставяне на преференции и механизъмът за прилагането им и да се конкретизира списъкът на природозащитните мероприятия, разходите за които да са за сметка на екологичните плащания.

6. Да се осигури строго целево разходване на средствата, постъпващи от събирането на плащанията за замърсяване на природната среда, екологичните глоби и екологичните вноски.

Постигането на определените цели е възможно чрез възстановяването на системата от държавни екологични фондове, а също и чрез въвеждане на принципа на предварително заявени за изразходване средства.

II. СТУДИИ

1. Китанов, Яким. Външните екологични ефекти и ефективното функциониране на пазарния механизъм. Годишник на Висшето училище по застраховане и финанси, том 6/2010 г.

В студията се прави критичен преглед на теоретичните постановки, изказани от класиците на публичните финанси в тази област. Изследването в тази част на студията се ограничава до тази част от външните ефекти, които имат екологичен характер. Това е добър фон, на основата на който по-нататък са изведени методите на трансформация на външните ефекти във вътрешни (интернализация) под въздействието на пазарните условия. В студията те са разделени на части и държавни методи.

Застъпва се становището, че в условията на пазарна икономика държавното регулиране на външните екологични ефекти има голямо съществено значение, тъй като държавата регулира микро- и макроикономическите пропорции, съчетавайки мерките на косвеното регулиране (макроикономическото въздействие върху цената) с мерките на прякото (административно-разпоредителното) регулиране.

Направена е подробна характеристика на инструментите за пряко екологично регулиране като образуването на колективни преразпределителни фондове за финансиране в рамките на определени територии с конкретна природозащитна дейност и освобождаването на права на замърсяване с възможност за тяхната покупко-продажба от предприятия-замърсители. Тук е показана практиката в развитите страни в Европа и САЩ. В тази част на студията заслужава внимание критичната позиция по отношение на механизма на косвеното регулиране, което според автора „по правило изключва всякакви забрани и ограничения срещу замърсителите на средата“ и крие недостатъци, два от които са формулирани като имащи най-значимо влияние. Този извод се прави на фона на подробен преглед на становищата на придържащите се към противни позиции безспорни авторитети в тази област – А.Пигу, Демсец, Нобеловите лауреати Р.Коуз, У.Баумол и др.

Студията завършва със сравнителен анализ на методите за трансформация на екологичните външни ефекти. Обособени са на три групи държавни методи за регулиране на екологичните екстернали: икономически, административни и пазарни, в основата на които стои косвеното регулиране. В тази част освен теоретична полемика с изказани в теорията становища за ролята и ефекта от прилаганите данъци и такси за интернализация на външните екологични ефекти са приведени примери, доказващи държавната политика при прилагане на методите на регулиране на външните екологични ефекти в

пракитката на такива индустриално развити страни като САЩ, Германия, а така също и в българската практика.

Направен е критичен анализ на механизма на косвеното регулиране на екологичните външни ефекти (екстернали), което по правило изключва всякакви забрани и ограничения срещу замърсителите на средата и крие съществени недостатъци. След подробен сравнителен анализ на методите за трансформация на екологичните външни ефекти са разгледани три групи държавни методи за регулиране на екологичните екстернали: икономически, административни и пазарни, в основата на които стои косвеното регулиране. В тази част освен теоретична полемика с изказани в теорията становища за ролята и ефекта от прилаганите данъци и такси за интернационализация на външните екологични ефекти са приведени примери, доказващи държавната политика при прилагане на методите на регулиране на външните екологични ефекти в пракитката на такива индустриално развити страни като САЩ, Германия, а така също и в българската практика.

Студията е подходящата теоретична основа, върху която е разработена монографията за ролята на екологичните плащания в икономиката като инструмент на провежданата екологична политика на държавата.

III. НАУЧНИ СТАТИИ

1. Китанов, Яким. Модели на финансиране на културата. Списание „Пари и култура“, бр.3/2012 г.

Ударението в статията е поставено върху финансовата страна на проблема са издръжка на дейностите в сферата Разкриват се основонтие установени модели за финансиране на културата и са очертани особеностите на този процес за България в контекста на членството на страната в ЕС.

Направена е характеристика на трите утвърдени модела за финансиране на културата и на този фон са изтъкнати някои специфични за българските условия начини за акумулиране на средства, които да се очуват към сферата на културата. Посочени са възможностите на държавния бюджет, на Националния фонд “Култура“, на местните бюджети да финансират културните институти и мероприятия. За целта в статията са приведени таблици с данни, които дават конкретизация на средствата, отделяни за тази цел. Успоредно с това са посочени и възможностите, които законодателството дава за разширяване на частните инвестиции в културата. Интересни са формите, които са посочени в статията за откриване на нови източници на финансиране като арлотариията, собствената търговска дейност на културните институти, въвеждането на системата на делегираните бюджети и т.н.

В статията е разгледан и въпросът за възможностите, които дават европейските програми, по които може да се кандидатства и да се получи финансиране за целите на културата и изкуството. Направени са интересни предложения за акумулиране на средствата в отделни фондове, според вида и спецификата на жанра – кино, театър, културно наследство и пр. Обосновано е, че успехът на всяка реформа в деликатната сфера на финансирането на културата се основава на изработването и приемането на една подходяща и съобразена с особеностите на дейностите в културата нормативна база.

2. Китанов, Яким. Възможности за устойчив икономически растеж в селското стопанство, Списание „Ново знание“, бр.1/2012

В статията се изхожда от предпоставката, че постигането на устойчив растеж в селското стопанство предполага поддържането на определени секторни и производствени съотношения в селскостопанския отрасъл в съответствие с промените на пазарното търсене. След като в продължение на хилядолетия увеличението на зърнопроизводството се е дължало основно на разширяване на обработваемата земя, то през втората половина на 20-ти век основният фактор вече е производителността на труда. Това се дължи на две групи причини: първо, физическо изчерпване на възможностите за разширяване на обработваемата земя и второ, скокът в агротехнологиите. Обработваемата земя намалява в резултат от урбанизацията, изграждането на индустриални мощности върху плодородна земя и бързото разширяване на инфраструктурата. Очевидно е, че растящото търсене на аграрна продукция няма да бъде съпровождано с по-нататъшно увеличение на засажданите площи, защото възможностите за това вече са изчерпани. Това чисто физическо ограничение трябва да бъде компенсирано с по-висока производителност на труда от единица площ. Интензивните фактори на растежа на селскостопанското производство срещат много силни ограничители. Първо - в значителна степен са изчерпани и възможностите за съществени подобрения в сортовете култури, като се има предвид, че същевременно се влошават и природо-климатичните условия за развитието на тези култури поради глобалното затопляне, киселинните дъждове, недостатъчните водни ресурси и т.н., второ, стотици милиони фермери от развиващите се страни нямат и не се очаква да имат скоро достъп до техническите и технологичните достижения на аграрната наука. Или казано по друг начин, липсата на икономически достъп до тези достижения не дава повод за оптимизъм по отношение резервите им за повишаване производителността на труда и трето - засилва се потребителският натиск за предлагането на екологично чисти храни, особено от пазарите на високо развитите страни. В отговор на приоритетното внимание към проблема за устойчиво развитие на аграрния сектор у нас е приета **Национална агроекологична програма (2007-2013)**. В заключене се прави изводът, че противоречието между икономическият растеж и качеството на околната среда

продължава да се задълбочава, въпреки напредъка на технологиите във всички сектори на стопанството и въпреки усъвършенстването на технологичните стандарти и норми. Корекцията на пазарните механизми с подходящи икономически и административни инструменти дава определени резултати, въпреки че все още има много проблеми пред постигането на реално устойчив икономически растеж при съхраняване на екологическото равновесие. Максимизацията на печалбата продължава да се реализира за сметка на околната среда и/или за сметка на жизненият стандарт на хората.

3. Китанов, Яким. Банкирането в сферата на изкуството. Списание „Ново знание“, бр.2/2012

В статията се разглежда ролята на банкирането в сферата на пазара на произведения на изкуството. Изтъква се, че в условията на криза един от начините за запазване на стойността е инвестирането в предмети на културата и изкуството. Разкрива се ролята на банките, които заемат важна роля в този процес чрез системата на заемообразно отпускане на средства за инвестиции в ценни предмети. Арт-банкирането се определя като покупка на предмети на изкуството с цел извлечане на максимална печалба или фиксиране на тази цена, независимо от произтичащите икономически и политически промени.

Като относително нова сфера *банкирането на изкуството* (Art Banking) включва следните направления: разнообразна изследователска дейност и предоставяне на информация относно оценката, покупката, съхраняването и продажбата на предмети на изкуството (Art Research); съдействие (consulting) на клиентите при конкретна покупка и/или продажба, с чиято посдкрепа за тях се създават атрактивни пазарни шансове; стратегическо планиране на процесите по наследяване на ценни предмети и вещи и на доверително управление на клиентските ценности; висококвалифицирано управление за съхраняване ценността на предметите на изкуството и др; организиране, координиране и спонсорство на важни културни и спортни прояви (изложби, панаири, концерти, състезания, книгоиздаване, музейно дело, турнир и пр.); предоставяне на финансова подкрепа (банкови заеми) срещу обезпечение с търгуеми ценни предмети на изкуството (Art Finance) и др.

Направен е сравнителен анализ на предимствата и слабостите на арт-банкирането и са посочени примери за степента на развитост на арт-банкирането в България.

4. Китанов, Яким. Световната финансова криза и туристическата индустрия. Списание „Ново знание“, бр.3/2012

В статията се поставя на разглеждане проблемът за вмиянието на глобалната финансова криза върху развитието на туристическата индустрия в България. Въпреки трудностите, произтичащи от финансовата криза съществуват

някои предпоставки, които благоприятстват успешното развитие на туризма в страната. Между тези благоприятни обстоятелства могат да се посочат: по-добрата организация в туризма, широката реклама и популяризиране на българските курорти, условията и по-улеенния достъп до банково кредитиране подобряване на условията за дейност на малките и средни предприятия.

Обосновава се фактът на спадане на доходността в отрасъла „Туризъм” в периода на кризата. Като причина за това се сочи фактът, че договарянето с туроператорите за всеки сезон се прави година по-рано, а именно - в края на месец август и началото на септември. През този период настъпват важни промени. Например, вдигането на размера на данъка върху добавената стойност от 7 на 9%, превръщането на туристическата такса в туристически данък, увеличаването на данъка върху недвижимите имоти и таксата за битнови отпадъци, както и общото поскъпване на храните със 7 - 8%.

В статията се доказва с данни и цифри, че курортите в България предлагат добри условия, но информацията за това не достига бързо и лесно до клиентите. На първа място, причина за това е недостатъчно активната реклама за възможностите, които съществуват в България като туристическа дестинация. Общийт извод в статията е, че въздействието на финансовата криза се отразява негативно и поставя на изпитания целия бранш, но предизвиканите негативи могат да бъдат ограничени като сила и обхват при една далновидна държавна антикризисна политика. Основно тя следва да бъде в посока на създаване на по-добра организация на дейностите в туризма, на облекчаване на условията за ползване на кредити от фирмите, на по-силен маркетинг на държавните органи за широко информиране на България като туристическа дестинация, на подкрепа за малкия и среден бизнес в туризма.

IV. НАУЧНИ ДОКЛАДИ

1. Китанов, Яким. Финансовата сигурност – важен фактор за икономическото развитие. Доклад на научно-практическа конференция на „Отрасловото многообразие – условие за устойчиво развитие на селските райони. 12 ноември, 2009

В доклада се анализира ролята на отделните елементи на финансова сигурност върху икономическото развитие на страната. Последователно са разгледани публичните финанси и най-вече разходите на държавния бюджет за отбрана, неговата балансираност, които гарантират финансова устойчивост на държавата и оттук сигурност на бизнеса.

Отделно място е отделено на устойчивостта на кредитната система и стабилността на търговските банки. Прави се оценката, че достъпният кредит, ниските лихви по заемите и облигациите създават благоприятни условия за потенциалните инвеститори (предприемачи, правителство, население) за осъществяване на инвестиции в производството, социалната сфера или покупки в разсрочено плащане на предмети за дълготрайно използване. запазването на паричния съвет и на настоящия валутен курс спрямо еврото до въвеждането му като официално платежно средство. Това ще гарантира запазване на постигнатата вече стабилност в икономиката и ще продължи да допринася за позитивното и развитие.

Въвеждането на паричен съвет се оценява от гледна точка на силния стабилизиращ ефект върху паричното стапанство на държавата и като положителя стъпка на провежданата финансова и парична политика на държавата в посока на укрепване на финансова и сигурност. Всяка промяна на паричния режим борд би била напълно необоснована, би довела до дестабилизация и би имала за цел преразпределение на доходите и облагодетелстване на определени малки групи от обществото за сметка на всички останали.

2. Китанов, Яким. Финансиране на селския туризъм. Доклад на научно-практическа конференция „Възможности и проблеми за развитието на алтернативните форми на туризъм в малките селища. 14-16 март 2011 г.

В доклада се изхожда от разбирането, че селският туризъм като алтернативен вид туризъм. Той противостои на масовия (индустриален туризъм), чиято материална база и туристически продукт са проява на една вече старомодна стандартизираност.

Източниците на средства за финансиране на селския туризъм са обособени в три групи: 1) Централизираните фондове на държавата за развитието на туризма и селското стопанство; 2) Европейските фондове и програми; 3) Банков кредит; 4) Собствени средства на предприемачите. Направена е характеристика на всеки един от централизираните фондове на държавата за развитието на туризма и

селското стопанство като: Националната стратегическа референтна рамка, 2007-2013 г.; Националния стратегически план за развитие на селските райони, 2007-2013 г.; Програмата за развитие на селските райони "ПРСР" (2007-2013) и т.н.

След привеждане на основни данни за финансирането на редица мероприятия в областта на екологичното състояние на природната среда, което има пряко отражение върху туристическия сектор, се прави изводът, че Предприятието за управление на дейностите за опазване на околната среда управлява неефективно предоставените му средства и значенето на европейските фондове и програми в тази насока е много по-удачно. За да се усвояват по-пълно е целесъобразно средствата от европейските програми да са необходими поне две основни предпоставки за това:

- Усъвършенстване на умението за писане на проекти за кандидатстване за финансиране от европейските фондове и програми и на второ място
- Облекчаване на условията за достъп до тези фондове чрез елиминиране на възможностите за бюрокрация и корупция на процедурите при кандидатстване за тях.

3. Китанов, Яким. Интернационализация на висшето образование. Доклад на научна конференция: "Преподаване, учене и качество във висшето образование. Висшето образование в България и стратегия Европа 2020"- 17-19 юни 2011, МВБУ, Ботевград

В доклада се разглежда една от най-важните съвременни тенденции на икономическото развитие – интернационализацията, приложена в сферата на висшето образование, нейните основни форми и характеристики, като мобилност на студентите и преподавателите, интернационализацията на учебните планове и програми, създаване на регионални и международни университетски мрежи, експорт на образователни услуги и свързаните с това проблеми за качеството на образованието и международната акредитация на висшите училища.

С развитието на процеса на глобализация и интернационализация на икономиката и бизнеса пред висшето образование се поставят нови цели – да се подготвят професионални кадри, способни ефективно да работят в изменящите се условия на глобалния пазар. Интернационализацията на образованието преследва различни цели: диверсификация и ръст на финансовите постъпления чрез привличане на чуждестранни студенти в платено обучение; разширяване на учебните планове и обучението на собствените студенти в чуждестранни университети – партньори; разширение на регионалните мрежи от университети за ефективното използване на ресурсите им; повишаване качеството на образование и изследване на участието на студенти и преподаватели в международния процес на обмен на знания и др. Развитието на международното университетско сътрудничество позволява да се организират съвместни изследователски проекти, обмен на програми за студенти и преподаватели,

специални програми за чуждестранни студенти. Повечето от съвременните университети се включват в международни дейности, но това, по правило, е най-простото, тривиално ниво на интернационализация. На по-високо ниво на интернационализация висшето образование може да се разглежда като процес на систематична интеграция на международните компоненти в образованието, изследванията и обществената дейност на висшите учебни заведения. Така че, съвсем малка част от големите центрове за академично образование, могат да се смятат в истинския смисъл за международни.

Специално място е отделено на въпроса за оценяването на качеството на образованието във ВУ и ролята на агенциите за оценяване и акредитация на ВУ. Постигане то на съвременно висше образование с високо качество може да бъде постигнато само чрез целенасочени действия за интернационализацията на висшето образование, включващи мобилност на студентите и преподавателите, интернационализация на учебните планове и програми, създаване на международна мрежа от висши училища и споразумения за сътрудничество, използване на международни системи за контрол на качеството и акредитация.

4. Китанов, Яким. Дефлация, инфлация и икономическа криза. Доклад на научна конференция „Банковата система в условията на финансова криза“ –ВУЗФ, 27 май 2011

В доклада се прави съпоставка на същността на двете важни явления – инфлацията и дефлацията от гледна точка на противата икономическа финансова криза. На базата на сатистически данни се доказва, че дефлацията като явление се е проявила най-силно в българската икономика през 2009 г. Тя намира израз в падане на цените на производител. Дефлацията, особено в цените на производител, в теорията се приема като знак за тревога, тъй като може да е сигнал за спад на търсенето и задълбочаване на рецесията с всички негативи за частния сектор, включително и ръст на безработицата. В резултат индексът на потребителските цени, чрез който се измерва поскъпването на живота през август 2009 г. е бил най-нисък за последните шест години - 1.3% - най-ниското ниво през август. Изследва се тенденцията на динамика на ХИЦ, който е в силна зависимост от цените на петрола и горивата и от кредитната дейност на банките.

В заключение се прави обобщеното, че ефектът на кредитното свиване и на икономическата криза действат съвместно и се подсилват взаимно. Получава се един омагьосан кръг. Спадащите цени на фондовата борса и на жилищата водят до свиване на кредита, тоест дефлация. Дефлацията от своя страна води до икономическа рецесия, а тя до падащи цени на фондовата борса и на жилищата и до допълнително свиване в кредита.

**5. Китанов, Яким. Възможности за въвеждане на еврото в България.
Доклад на научна конференция в УНСС „Пътят към Еврото“, 18 октомври 2011**

В доклада се прави преглед на възможностите за въвеждането на еврото в българската икономика. Проследяват се най-важните критерии, поставени от Маастрихт и степента на тяхното изпълнение в ЕС и в България. Характеризират се условията, при които се изразходват средства на фискалния и валутен резерв. Посочва се ролята на Паричния съвет и изпълнението на регламентите на Европейската централна банка за стабилност на българската парична система. Прави се извода за предпазливо и обосновано избиране на момента, в който българската икономика би могла да възприеме единната валута. Анализирана е ролята на фискалния и на валутния резерв в случай на отказ от национален суверенитет на провежданата парична политика и възприеване на еврото. България трябва да покрие строго определени критерии, за да бъде приета в еврозоната. Условията включват достигане на определено ниво на инфлацията, държавния дълг и бюджетния дефицит. ЕЦБ, отговаряща за паричната политика в съюза, е крайно против промяната на тези условия и е доказала, че не е склонна да ги променя. В съществуваща обстановка сега пред българската икономика стои основната задача да поддържа макроикономическата стабилност и стабилността на Паричния съвет, залог за бъдещо успешно и пълноценно членство в Еврозоната.

6. Китанов, Яким. State Regulation of the Environmental Security. Доклад на Международна конференция на Европския университет Скопие, януари, 2011

В доклада се обосновава необходимостта от държавно регулиране на дейностите по опазване на околната среда, разгледана във връзка с изострянето на проблема за екологичната сигурност. Доказва се как в процеса на производствената дейност, а също така, и при личното потребление околната среда се замърсява в значителна степен. В търсенето на регулатори в областта на опазването на околната среда на практика във всички развити страни се появяват централни органи, осъществяващи ръководството на опазването на околната среда в национален мащаб. Бързо развитие получава и законодателната дейност в тази област. Приети са закони, регламентиращи норми, процедури за природоползване, даващи методически препоръки и деклариращи природосъобразни принципи. Формулиране са най-важните задачи за държавно регулиране в областта на опазване на околната среда: подобряване състоянието на околната среда, чрез екологизация на икономическата дейност в рамките на институционални и структурни преобразования; формиране на правната основа на икономическия механизъм за регулиране на природоползването и опазването на околната среда; създаване на условия за формирането на нов модел на

стопанисване и широко прилагане на екологично ориентирани методи на управление; оценка на стопанските възможности на локалните и регионалните екосистеми на страната, определяне на допустимото антропогенно въздействие върху тях; активно участие в международните екологични мероприятия; формиране на ефективна система за пропагандиране на идеите за екологична безопасност и създаване на съответна система за екологично възпитание и обучение.

Основни елементи на системата от специални механизми и инструменти, непосредствено свързани с опазването на околната среда и експлоатацията на природните ресурси са: непосредствено осъществяване от държавата на различни мерки от природоопазващ характер (организация и финансиране на съответни екологични изследвания, подготовка на специалисти в областта на екологията, монтиране на пречиствателни съоръжения, изпълняване на задължения в рамките на международни програми и организации и др.); административно-правно регулиране (прилагане на административни мерки за пресичане и юридическа отговорност за правонарушенията на екологичните закони); държавно икономическо стимулиране и подкрепа на природоопазващата дейност на частния сектор (косвени субсидии, заеми и кредити при ниски лихви, ускорена амортизация на екологичните съоръжения, данъчни привилегии, създаване на бюджетни и извънбюджетни фондове); мерки на държавата, стимулиращи природоползвателите към опазване на околната среда (отчисления за замърсяване, покупко-продажба на права за замърсяване и др.); формиране и реализиране на екологични програми.

На базата на опита в политиката за опазване на околната среда в развитите страни се споделя становището, че трябва постепенно да се изместят акцентите в посока на икономическите инструменти, осигуряващи както екологична, така и икономическа ефективност при решаването на този проблем, да се създават икономически стимули за търсене на допълнителни възможност за предотвратяване и намаляване обема на изхвърляните вредни вещества в природата.

7. Китанов, Яким. Застрахователните услуги – важен елемент на банковата дейност. Доклад на научна конференция на УНСС "Криза и икономически растеж", 26 октомври, 2012

В доклада се разглежда банковото застраховане, като обект на особено внимание от страна на банките, което очевидно се засилва в условията на финансовата криза, обхванала глобалната икономика. Анализира се доста силно изразената тенденция на интегриране на традиционните банкови услуги с дейността по застраховането. Тя се изразява в създаването на застрахователни брокери, на създаване на собствени застрахователни дружества или като се

ползват услугите на външни брокери. Голямата полза от банковото застраховане е, че то води до развитието на нов източник на доходи за банките и увеличава лоялността в клиентите към дадена банка. В доклада се прави преглед на процесите на продажбата на застраховки от банките и от страна на някои небанкови кредитни институции.

На последователен преглед и анализ са подложени формите на застрахователна дейност на банките: а) банките като канал за дистрибуция на застрахователни продукти и б) акционерното участие между банка и застрахователно дружество, което е преобладаваща форма на застрахователна дейност в България.

Разработването и предлагането на нови интегрирани банкови и застрахователни продукти е условие за успех в банковото застраховане. Наред с традиционното животозастраховане, развитието на специални продукти, задоволяващи нуждите, произтичащи от спецификата на банковите операции, както и предлагането на нови атрактивни и полезни услуги за клиентите е очертано в две посоки: финансови и кредитни; депозитни опростени стандартизиранi пакети от продукти.

Прави се изводът, че най-слабо развит сегмент от банковото застраховане са простите стандартизиранi пакети от застрахователни продукти и намира приложение най-вече в банковите и застрахователни институции, които имат едни и същи или свързани основни акционери.

8. Китанов, Яким и Огн. Стоичкова. „Лошите кредити“ в българската банкова система. Доклад на Научна конференция „Банковата система в условията на глобалната финансова криза“, ВУЗФ, 27 май 2011 г.

Анализирани са причините за съвременната глобална финансова криза и отражението ѝ върху българските банки, „лошите кредити“ в системата и възможностите за въвеждането на еврото в тази обстановка. Значението, което се отделя на този проблем се дължи най-вече на отражението, което имат тези кредити върху основни показатели за дейността на всяка търговска банка – ликвидност, рентабилност и равнище на кредитен рейтинг. Глобалната финансова криза обхвана постепенно и българската банкова система, довеждайки до постепенно увеличаване на дела от кредитите, които се класифицират като необслужвани. В доклада е очертана динамиката на кредитния процес в България през последната година и са очертани възможностите за преодоляване на тенденциите към увеличаване на „лошите кредити“, отпуснати от търговските банки. Посочена е ролята на ЦБ за регулиране на процеса на увеличаване на т.н. „лоши кредити“, чрез излишъка над регуляторния капитал - т.нар. капиталов буфер, създаден след призована ЦБ към търговските банки да не раздават дивиденти, да трупат резерви.

От съпоставката, направена между показателите необслужвани кредити в България и страните от ЕС, България е в члената тройка по дял на необслужваните кредити в Европейския съюз. В същото време по показателя, който измерва стабилността в системата - капиталовата адекватност, България заема едно от членните места. Със статистически данни се обосновава изводът, бе банковата ни система досега през целия период на кризата не е излизала на загуба с изключение на няколко банки, като продължава да генерира положителен финансов резултат и да покрива разходите за обезценки с лихвения доход и приходите от такси и комисиони.

V. УЧЕБНИЦИ И УЧЕБНИ ПОМАГАЛА

1. Стоичкова, Огн., Я. Китанов. Макроикономика – теория, задачи, тестове. сборник. Изд. на ВУЗК, 2009 г.

В сборника е приложен следният подход: към всяка учебна тема синтезирано са представени основните теоретични въпроси, термини, макроикономически зависимости, след което са поставени контролни въпроси за самопроверка на знанията на студентите и тестовите задачи за упражнения. Приложети са и верните отговори на тестовете. Участието на д-р Я.Китанов е в съставянето на тестовете, задачите и контролните въпроси към всяка глава.

2. Гъргаров, Здр., Я. Китанов. Банково дело. Учебник. Изд. на ВУЗК, Пловдив. 2009

Авторските глави в учебника са:

2. *Банкова дейност и банкови сделки.* Описана е дейността на търговските банки в областта на кредитирането, влогонабирането и разплащанията, през призмата на действащата законодателна и нормативна уредба. Направена е характеристика на банковите сделки.

3. *Банкови разплащания.* Направена е характеристика на формите на разплащане на базата на регламентиряните в Наредба №3 на БНБ за условията и реда за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти – банкови преводи, банково инкассо, банков клиринг, акредитивната форма и чековите разплащания. За всяка форма са изтъкнати предимствата и недостатъците, които съпътстват тяхното прилагане в практиката.

4. Регулиране на банковата дейност. В тази глава са описани насоките на вътрешния банков контрол и ролята на банковия надзор за регулиране и контрол върху дейността на търговските банки.

5. Управление на кредитния и лихвения риск. В тази част на учебника са включени особеностите на кредитния риск и пътищата за неговото преодоляване. След запознаване на обучаемите с основните видове лихвени проценти, които прилагат банките се очертават възможностите и пътищата за управление на лихвения реск, съпътстващ дейността на търговските банки.

3. Гъргаров, Здр., Я. Китанов. Маркетинг. Учебник. Изд. на ВУЗК, Пловдив. 2009

Участието на д-р Я.Китанов е в гл.5,т.6 и гл.6.

4.6. Банков маркетинг. Направена е характеристика на особеностите и спецификата на маркетинга на банките като една от най-важните дейности, гарантиращи стабилното състояние на търговските банки на пазара на банковите услуги. Изследван е процесът на банковия маркетинг от проучването на потребностите на потребителите, решението за начините на рекламиране на банковите продукти, проучване на въздействието върху потребителите на банковите услуги и предприемане на съответните мерки за организация на структуринте звена на банката. Обосновава се ефективността от банковия маркетинг в зависимост от приетата стратегия на банките, съставяне на план за банковия маркетинг и прилаганата тактика за реализиране на поставените цели.

Глава 6. Планиране, организация и контрол на маркетинговата дейност. Проследяват се етапите на планирането на маркетинговата дейност. Акцентите се поставят върху финансовите резултати от реализирането на маркетинговата стратегия. Последователно са описани принципите на организация на маркетинговата дейност. В самостоятелен праграф е развит въпросът за контрола в маркетинга като процес на измерване и оценяване на резултатите от изпълнение на фирмени стратегии и планове.

4. Стоичкова, Огн. Я. Китанов. Банкови системи. Учебник. Изд. на ВУЗФ. 2010

Участието на д-р Я.Китанов е в гл.2, 3, 4 ,5 ,6 и 7. Във всяка една от главите е направен анализ на банковата система на съответната страна. Избрани са държави, чийто банкови системи са добре развити и в голяма степен са пример за банковите системи за останалите страни – Великобритания, САЩ, Швейцария, Германия, Япония. Специално място е отделено на българската банкова система и най-вече промените, които настъпиха след въвеждането на системата на Паричен съвет през 1997 г.

**5. Стоичкова, Огн. Я. Китанов. Банково дело. Учебник. Изд. на ВУЗФ. 2010
(глави 2,3,4 и 5)**

В глава 2 „Пасивни операции на търговските банки“ е направена характеристика на баланска на търговската банка и на тази основа за разгледани пасивите на ТБ. Специално място е отделено на депозитния портфейл и неговата структура.

В глава 3 “Активни операции на банките“ се анализират видовете активини операции на банките като специално вниманието е фокусирано върху кредитния портфейл, който определя в много голяма степен ликвидността и рентабилността на търговските банки. Направена е характеристика на ролята на търговските банки на пазара на ценни книжа.

В глава 4 „Кредитна дейност на търговските банки“ подробно са разгледани видовете кредити, които отпускат търговските банки, технологията на кредитния процес съгласно Закона за кредитните институции. Специално място е отделено на лихвената политика на търговските банки в условията на Паричен съвет.

В глава 5 „Безналичните разплащания и инструменти“ са описани подробно формите на безналични разплащания, които се прилагат от търговските банки съгласно Наредба №3 на БНБ за условията и реда за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти. Направена е характеристика на банковите ценни книжа, които се използват при банковите сделки.

София
10.10.2012 г.

.....
Гл.ас.д-р Яким Китанов

